

Azərbaycanda informatika elminin banisi

Avqustun 31-də Azərbaycan elm və təhsilinin ən görkəmli simalarından biri, informatika elminin və proqramlaşdırma mədəniyyətinin ölkəmizdə formalaşmasında müstəsna xidmətləri olan Ramin Əli Nazim oğlu Mahmudzadənin anadan olmasının 90 ili tamam olur. Bu yazı onun zəngin həyat yoluna ehtiram olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycanda informatikanın inkişaf tarixinin bir səhifəsini oxuculara çatdırır.

Onun adı təkcə alim və pedaqoq kimi deyil, həm də “İnformatika” fənninin orta və ali təhsil müəssisələrində tədrisinə öncüllük edən, informatika olimpiadalarını təşkil edən, gənc istedadlara yol göstərən şəxsiyyət kimi yaddaşlarda əbədiləşib.

Azərbaycan ictimaiyyətində informatika, proqramlaşdırma, kompüter elmləri deyəndə ilk ağlagələm ad məhz Ramin Mahmudzadədir. O, yarım əsrdən artıq elmi-pedaqoji fəaliyyəti ilə təkcə minlərlə tələbənin taleyini dəyişməyib, həm də ölkənin IT gələcəyinin möhkəm təməlini qoyub.

Uşaqlıq illəri və ilk sınaqlar

Ramin Əli Nazim oğlu Mahmudzadə 1935-ci il avqustun 31-də Bakı şəhərində, görkəmli ədəbiyyatşünas, tənqidçi, repressiya qurbanı Əli Nazimin ailəsində dünyaya gəlib. Ailəsinin yaşadığı çətinliklər, ata-anasının faciəli taleyi və repressiya illərinin sərt ab-havası onun uşaqlığını ağır sınaqlarla üzüə qoyub...

Buna baxmayaraq, o, elmə olan sevgisindən və biliyə can atmaqdan dönmədi. İbtidai təhsilini Ağstafa və Gəncədə, orta təhsilini isə Ukraynanın İvano-Frankovsk şəhərində aldı. Yad şəhərdə oxumaq, yeni mühitə uyğunlaşmaq, müxtəlif mədəniyyətlərlə ta-

nış olmaq onun dünyagörüşünü genişləndirdi. Məktəb illərindən riyaziyyata xüsusi maraq göstərən Ramin Mahmudzadə sonradan bu marağını informatika sahəsinə yönəldərək Azərbaycan elmi üçün yeni bir istiqamətin bünövrəsini qoydu.

Üç şəhər, bir məqsəd: tələbəlik dövrü

1953-cü ildə Dnepropetrovsk Dağ-Mədən İnstitutunun fizika fakültəsinə qəbul olundu. Ancaq ailə vəziyyəti və şəxsi səbəblər onu Azərbaycana qaytardı. 1956-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin mexanika-riyaziyyat fakültəsinə daxil oldu. Burada aldığı fundamental riyaziyyat bilikləri gələcək elmi fəaliyyətinin əsasını qoydu.

1958-ci ildə göndərişlə keçmiş SSRİ-nin nüfuzlu təhsil ocaqlarından olan Leningrad Dövlət Universitetinə yollandı. O illər Leningrad (Sankt-Peterburq) elmi mühitinin intellektual havası, qabaqcıl müəllimləri və zəngin maddi-texniki bazası gənc tədqiqatçıya geniş imkanlar açdı. 1961-ci ildə oranı uğurla bitirib Bakıya qayıtdı və Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) mexanika-riyaziyyat fakültəsində assistent kimi fəaliyyətə başladı.

Elmi yüksəliş və informatikanın tədrisə gətirilməsi

1973-cü ildən Tətbiqi riyaziyyat və kibernetika fakültəsində dərş deyən R.Mahmudzadə 1981-ci ildə dissertasiya müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri namizədi elmi dərəcəsi aldı. Baş müəllim, dosent, kafedra müdiri kimi çalışarkən ən böyük arzularından biri “İnformatika” fənnini orta məktəblərə gətirmək idi.

1980-ci illərin əvvəllərində SSRİ-də kompüter texnologiyaları inkişaf edirdi, ancaq bu yenilik məktəb proqramlarında demək olar ki, yox idi. Ramin müəllim ilk kompüter siniflərinin yaradılması, müəllimlərin ixtisaslandırma kurslarının təşkili və informatikanın tədris proqramına daxil edilməsi üçün uzun illər çalışdı. Onun ən mühüm uğurlarından biri isə ali məktəblərə qəbul imtahanlarında “İnformatika” fənninin daxil edilməsi oldu.

Bu ideya illərlə müqavimətə rast gəlsə də, onun inadkarlığı nəticəsində artıq reallığa çevrildi...

Olimpiadalarda qızıl səhifələr

Ramin Mahmudzadənin fəaliyyətində mühüm istiqamətlərdən biri də informatika üzrə olimpiada hərəkətinin yaradılması idi. O, yüzlərlə istedadlı gəncin proqramlaşdırma və alqoritm sahəsində bacarıqlarının inkişafı üçün şərait yaratdı. Onun yetirmələri Azərbaycanı beynəlxalq olimpiadalarda uğurla təmsil edərək çoxsaylı medallar qazandılar. Bu gün dünyanın beş qitəsində, nüfuzlu texnologiya şirkətlərində, aparıcı universitetlərdə və elmi mərkəzlərdə onun yetişdirdiyi mütəxəssislərə rast gəlmək mümkündür. Bu, təkcə şəxsi uğur deyil, həm də Ramin Mahmudzadənin illərlə apardığı sistemli işin nəticəsidir.

1982-ci ildə tələbələr arasında proqramlaşdırma üzrə keçirilən ilk Ümumittifaq olimpiadasında Azərbaycan komandasına rəhbərlik etdi. Bu, Azərbaycanın informatika yarışlarına çıxışında ilk böyük addım idi.

1990-cı ildən 2019-cu ilə qədər məktəblilər arasında informatika üzrə respublika fənn olimpiadalarının münisflər heyətinə sədrlik etdi. 1993-2019-cu illərdə Beynəlxalq İnformatika Olimpiadalarında Azərbaycan komandasına rəhbərlik etdi. Onun hazırladığı şagirdlər dünya arenasında ölkəmizin bayrağını yüksəltməklə yanaşı, sonradan tanınmış proqramçılar, mühəndislər, startapçılar və alimlər kimi karyeralarını qurdular.

2003-cü ildən ömrünün sonunadək Proqramlaşdırma üzrə Beynəlxalq Tələbə Olimpiadasının (ACM/ICPC) regional 1/4 final mərhələsinə başçılıq etməsi isə onun beynəlxalq nüfuzunun göstəricisidir.

2019-cu ildə Beynəlxalq İnformatika Olimpiadasının Bakıda keçirilməsi də məhz onun yorulmaz əməyinin nəticəsi idi. Bu tədbir Azərbaycan ictimaiyyətinin diqqətini informatikanın strateji əhəmiyyətinə yönəltdi və ölkədə informatika olimpiadalarının kütləviləşməsi yolunda əsl dönüş nöqtəsinə çevrildi. Həmin ildən sonra beynəlxalq olimpiadalarda Azərbaycan məktəblilərinin qazandığı medalların sayında əhəmiyyətli artım müşahidə olundu.

Metodika, dərsliklər və pedaqoji irs

Onun fəaliyyəti yalnız nəzəri biliklərin toplanması ilə məhdudlaşmadı. Ramin müəllim informatikanın məktəb təhsilinə daxil edilməsində, bu sahədə dərsliklərin və metodik vəsaitlərin hazırlanmasında aparıcı rol oynadı. 1980-ci illərdə kompüterlərin məktəblərə gətirilməsi təşəbbüslərində, proqramlaşdırma kurslarının təşkili və müəllimlərin hazırlanmasında onun adı həmişə ön sıralarda olub. Azərbaycanda “İnformatika” üzrə ilk tədris proqramlarının hazırlanmasında bilavasitə iştirak edərək bu fənnin kütləviləşməsinə nail olub.

Ramin Mahmudzadə ümumtəhsil məktəblərinin 1-11-ci sinifləri üçün “İnformatika” dərsliklərinin, “Məktəblilərin informatika olimpiadaları” (2015) və “C++ dilində proqramlaşdırmanın əsasları” (2020) kitablarının həmmüəllifidir. Onun rəhbərliyi ilə hazırlanmış dərsliklər, sadəcə, texniki biliklər vermir, həm də şagirdləri məntiqi və yaradıcı düşünməyə sövq edir.

İctimai fəaliyyət və təsir dairəsi

Ramin müəllimin fəaliyyəti təkcə universitet auditoriyaları ilə məhdudlaşmayıb. O, informatika müəllimlərinin hazırlanması, məktəb proqramlarının yenilənməsi, gənclərin beynəlxalq yarışlarda iştirakının təşkili və IT sahəsində ictimai maarifləndirmə işlərində də fəal iştirak edib.

Onun təşəbbüsü ilə yüzlərlə müəllim ixtisasını artırıb, ölkənin bütün bölgələrində informatika tədrisinin keyfiyyəti yüksəlib.

Təltiflər və tanınma

Elm və təhsilə verdiyi xidmətlərə görə 2005-ci ildə “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunub. 2019-cu ildə ona “Əməkdar müəllim” fəxri adı verilib. Lakin həmkarlarının fikrincə, onun üçün ən böyük mükafat yetişdirdiyi tələbələrin uğurları idi.

İnsanlıq və xatirələr

Tələbələri onu “qapısı hər zaman açıq olan müəllim” kimi xatırlayırlar. Bu gün informatika sahəsində çalışan yüzlərlə azərbaycanlı mütəxəssis öz uğurlarını məhz Ramin Mahmudzadənin qoyduğu təmələ borcludur. Onun 90 illik yubileyi, eyni zamanda, gələcək nəsillər üçün bir çağırışdır: elmin, texnologiyanın və təhsilin inkişafı yolunda fədakar olmaq, bilik paylaşmaq, gənclərə yol göstərmək.

Ramin Mahmudzadənin adı Azərbaycanın elmi tarixində, xüsusən də informatika sahəsində əbədi olaraq qalacaq. O, bir ömürboyu çalışdığı kimi, bu gün də onun ideyaları və yetişdirdiyi nəsil ölkənin texnoloji gələcəyini formalaşdırmağa davam edir.

İsmayıl SADIQOV,
texnika üzrə fəlsəfə doktoru

Müdrək fikirlər

■ Əcdadlarımızdan miras qalmış üç şeyi sizə vəsiyyət edirəm: ana dilimizi, vicdanımızı, Vətənimizi.

Şah İsmayıl Xətai

■ Tərbiyə ancaq elmin gücü ilə olur.

Nəriman Nərimanov

■ Təbiətinə görə insanlar bir-birinə yaxın, vərdişlərinə görə isə bir-birindən uzaqdırlar.

Konfutsi

■ O adam ki, bilir və biliyi ilə başqalarını heyran edir, o, alimdir, ona ehtiram edin. O adam ki, bilir və biliyinə güvənmir, o, özündən xəbərsizdir, onu tənqid edin. O adam ki, bilmir və öyrənməyə cəhd edir, o, zəhməkəşdir, ona kömək edin. O adam ki, bilmir və öyrənmək də istəmir, o ağılsızdır, ondan uzaq olun.

Nəsirəddin Tusi

■ Bilikli adamın bir günü nadan adamın bütün ömrünə bərabərdir.

Ərəb atalar sözü

■ Yaxşı dostu olanın aynaya ehtiyacı yoxdur.

Mövlana

■ Elə yaşamalısan ki, öləndən sonra da ölməyəsən – həyatın məqsədi məhz budur.

Cəlil Məmmədquluzadə

■ Ağıl ata kürkü deyil ki, irslə övladına yetişə.

Mirzə Fətəli Axundov

■ Uğursuzluq – nələrisə yenidən, daha müdrək şəkildə başlamaq imkanındır.

Henri Ford